

4. Uluslararası Tarih Eğitimi Sempozyumu 4th International Symposium on History Education

4. ULUSLARARASI TARİH EĞİTİMİ SEMPOZYUMU 2016 TAM METİN KİTABI

ISHE CONGRESS 2016 FULL TEXTBOOK

01-03 Eylül 2016

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

01-03- September 2016

Muğla Sıtkı Koçman University

ISBN: 978-605-4397-56-3

© ISHE 2016- International Symposium on History Education

All the ideas and theories and any existing errors in this e-book are the sole responsibility of the authors.
The papers published in this e-book may be cited if proper references provided and full bibliographical credit is given.

<http://ishe2016.mu.edu.tr/>

4. Uluslararası Tarih Eğitimi Sempozyumu 4th International Symposium on History Education

**TÜRK TARİH KURUMU BAŞKANLIĞI VE MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
İŞBİRLİĞİYLE**

2016

**4. ULUSLARARASI TARİH EĞİTİMİ SEMPOZYUMU 2016 TAM METİN KİTABI
4th INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON HISTORY EDUCATION (ISHE) CONGRESS 2016
FULL TEXTBOOK**

01-03 Eylül 2016

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Editör

Doç. Dr. Ayten KİRİŞ AVAROĞULLARI Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Hakemler

Prof. Dr. Hamza KELEŞ

Prof. Dr. Kaya YILMAZ

Doç. Dr. Ayten KİRİŞ AVAROĞULLARI

Doç. Dr. Erdoğan KAYA

Doç. Dr. Gürsoy AKÇA

Doç. Dr. Hüseyin KÖKSAL

Doç. Dr. Özgür YILDIZ

Doç. Dr. Mustafa GÖKÇE

Doç. Dr. Mustafa ŞAHİN

Doç. Dr. Selahattin KAYMAKÇI

Yrd. Doç. Dr. Hasan IŞIK

Yrd. Doç. Dr. Muhammet AVAROĞULLARI

Yrd. Doç. Dr. Yunus İNCE

Yrd. Doç. Dr. Zafer TANGÜLÜ

Kapak Tasarım Kahraman KILIÇ

Atatürk'ün Yurt Gezilerinde Yaptığı Konuşmaların İçerik Analizi: Eğitim Ve Kültür Konusunda Tespitler

Gökçe Süzgün

Uludağ Üniversitesi, gkcszgn@uludag.edu.tr

Özet

Milli Mücadelenin askeri ve diplomatik alanda kazanılması sonrasında devlet ve toplum hayatının yeniden yapılandırılması sürecine girilmiş; bu süreçte eğitim, toplumsal kalkınmanın en önemli unsurlarından biri olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti, kurulmasını izleyen ilk yıllardan itibaren, yeni rejimin dayandığı temel esaslar doğrultusunda eğitim politikalarını da belirlemiştir. Şüphesiz bu politikaların belirlenmesi ve yürütülmesinde en büyük katkıyı, Mustafa Kemal Atatürk yapmıştır.

Atatürk'ün eğitime verdiği önem, Onun çeşitli zamanlarda yaptığı konuşmalardan açıkça anlaşılmaktadır. Bu konuşmaların önemli bir kısmını ise, halk ile bir araya geldiği yurt gezilerinde yaptığı açıklamalar teşkil etmiştir. Bu nedenledir ki, kendisinin yaptığı konuşmalar, eğitim konusundaki fikirlerinin, dönemin eğitim politikaları perspektifinde anlaşılmasına olanak sağlamaktadır. Belirtilen amaca ulaşılmasını hedefleyen bu bildiriye, içerik analizi yönteminden yararlanılacaktır. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, dönemin süreli yayınları, yurt gezilerine ilişkin tetkik eserlerde yer alan eğitim ve kültür ile ilgili kavram, terim, söz grupları içerik analizi yöntemiyle tespit edilecektir. Kullanılan kelimelerin sıklığı, hangi kelimelerle birlikte ve kullanıldığından hareketle yeni kurulan devletin eğitim politikaları ve devlet kurucusu Mustafa Kemal'in aynı zamanda bir eğitim uygulayıcısı olduğu gerçeği anlaşılmış olacaktır.

Anahtar Kelimeler: *içerik analizi, kamuoyu, maarif ordusu, milli terbiye, Türk kadını.*

Abstract

After winning of the National War in both military and diplomatic areas reconstruction of governmental and social life phase has been entered. Education is one of the most important elements of social development in first period. It determined the educational policies of new regime in line with the basic fundamentals after the very beginning of Republic of Turkey just from the establishment. Beyond doubt the largest contribution on determinations and implications of these policies is provided by Mustafa Kemal Atatürk. The importance given on education by Atatürk is obviously understood with the speeches done various times. Some of very important speeches were the explanations given during getting together with the people at domestic trips. Fort that reason those speeches allow us understanding of his opinions on education in the perspectives of educational policies of that period.

This announcement utilizes content analysis method to reach the determined object. Concepts, terms, statements related on education and culture included in Atattürk's adresses & speeches, periodicals and studies about domestic trips are to determined by content analysis. By studying frequency of the words, which words are used together with other words and words used positive or negative meanings educational policies of the new established state besides the reality that Mustafa Kemal, the founder of the state is an eduactional conductor will be undersood.

Key words: Content analysis, public opinion, army of education, national manners, Turkish woman.

Giriş

Türk Milleti, Milli Mücadelede verdiği zorlu savaştan zaferle çıkmış, emperyalist devletlerin kendisine kurduğu tuzağı boşa çıkararak, parçalanmak üzere olan yurdunu bu güçlerin boyunduruğundan kurtarmıştır. Büyük zafer ardından gerçek kurtuluşu getirecek olan çağdaş uygarlığa ulaşma mücadelesini başlatan Türk Milleti, Atatürk'ün önderliğinde, kaynağını evrensel değerlerden, pozitivizm, rasyonalizm gibi akımlardan alan ve ülke gerçeklerinden hareket eden devrim süreciyle büyük bir dönüşüm projesini uygulayarak uluslararası alanda bağımsızlık ve çağdaşlaşma yolunda bir rol modeli olmuştur.

Devrim hareketleri öncesinde Atatürk, halkla bir araya geldiği, yurt gezilerini başlatmış, bu süreçte halkın tepkisinin ölçülmesi ve devrimlerin halk ile bütünleştirilmesi noktasında, kamuoyu ile doğrudan ve dolaylı etkileşim araçlarından aktif olarak yararlanılmıştır. (Önder, 1975, s.7.) Kamuoyu ile dolaylı etkileşimde, Atatürk'ün dönemin başında yayınlanan açıklamaları, kamuoyunu aydınlatma açısından büyük önem taşımıştır. Çıktığı yurt gezilerinde Atatürk, yakın arkadaşlarıyla birlikte halkla, yerel yöneticilerle, kendisini karşılamaya gelen heyetlerle doğrudan temasa geçmiştir. (Süzcüoğlu, 2015, s.58.) Böylece yeni Türk devletinin inşası için atılacak adımların ve kurulacak yeni düzenin temelleri de halk nazarında meşrulaştırılmıştır.

Hiç şüphesiz eğitim, Türk Milleti'nin uygarlık dünyasında da bağımsızlığını kazanabilmesi, eski yapı ve kurumlardan, çağın gerisinde kalmış geleneklerden sıyrılarak modern, çağdaş bir toplum haline gelebilmesinin en önemli aracı olmuştur. Devrimin, en önemli yönünü oluşturan Türk eğitim sisteminin yeniden inşa edilmesi sürecinde sistemin, laik ve millî bir yapıya oturtulması amaçlanmıştır. oluşturmuştur. Türk Devriminin başarısının eğitimdeki başarıyla bağlantısı bu alana yönelik kararlı ve istikrarlı politikaların takip edilmesini zorunlu kılmıştır.

Bu doğrultuda Atatürk, yurt gezileri sırasında yeni devletin eğitim politikasının; millî eğitim, millî kültür pozitivizm, bilim, gibi temel ilkeler ve çağdaşlaşma hedefiyle yürütüleceğini belirterek, eğitimle ilgili kongrelerde, okul ve öğretmen kuruluşlarına yaptığı ziyaretlerde çeşitli kurumların verdiği davetlerde gerçekleştirdiği konuşmalarda izlenecek eğitim politikaları konusundaki temel noktaları açıklamıştır. Bu açıklamalardan yola çıkarak Atatürk'ün eğitim konusundaki fikirlerinin, dönemin eğitim politikaları perspektifinde değerlendirilmesi Türkiye'nin değişim ve gelişim sürecinin anlaşılmasında büyük öneme sahiptir. Bu amaca yönelik olarak gerçekleştirilen söz konusu çalışmada içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. (Acun, 2005, ss.27-50)

Çalışmada, Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, dönemin süreli yayınları ve yurt gezilerine ilişkin tetkik eserler kaynak olarak kullanılmıştır. Bu kaynaklarda Atatürk'ün eğitim konusunda yaptığı konuşmalarda kullandığı metin öğeleri önem dereceleri ve niteliklerine göre kodlama işlemine tabi tutulmuş, böylece dönemin politikalarının özelliklerini içeren temalar oluşturulmuştur.

Bu temalarda yer alan kavram, terim, söz gruplarına içerik analizi yöntemi uygulanarak bunların kullanım sıklığı ve aralarındaki ilişkilere yönelik nitel verilerin sayısal hale getirilmesinde bilgisayar destekli nitel veri analizi programı olan Nvivo11'den yararlanılmıştır. Yine bu programın kullanılmasıyla kodlama işlemine tabi tutulan kavram, terim, söz grupları ve Atatürk'ün konuşmalarında belirttiği fikir, düşünceleri özel başlıklar altında toplanmıştır. Böylece metin içerisinde oluşturulan örneklem yoluyla eğitim politikalarının özelliklerini ve niteliklerini yansıtan pek çok nokta karşılaştırmalı olarak incelenmiş ve değerlendirilmiştir. İlâveten kodlanan kavramlar ve başlıkların yer aldığı temalar arasında ilişki kurularak metinlerin ayrıntılı analizi gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler sayesinde eğitim politikalarının dayandığı temel esaslar, sahip olduğu nitelikler ve içerdiği öğelere yönelik bilgiler yorumlanmıştır.

1. Atatürk Dönemi Eğitim Politikasının Dayandığı Temel Esaslar

1.1. Millî Eğitim

Eğitim, milleti millet yapan temel toplumsal değerlerin sürekliliğini sağlar. Bu bağlamda Atatürk, Türk Milleti'nin içine düştüğü zor durumu kavrayarak işgalci güçlerin ve emperyalist devletlerin boyunduruğundan gerçek anlamda kurtulabilmesi için öncelikle eğitim alanında millileştirmenin ön plana çıktığı yeni bir yapılanmaya gidilmesini ön görmüştür. (Güler, 2004, s.48.)

Türk Milleti'nin yaşadığı felaketlerin temel sebebini daha önceki dönemlerin millî olmayan eğitimi olarak gören Atatürk, yeni Türk Devleti'nin eğitiminin tamamen millî olmasını istemiştir. (Akyüz, 2004a, s.184.) Bu nedenle Atatürk dönemi Türkiye'sinde eğitime yönelik çalışmalar ve yeniden yapılanma süreci, ulusal bağımsızlığın kazanılması amacı doğrultusunda Millî Mücadele hareketiyle eş zamanlı olarak yürütülmüştür. Bu bağlamda Cumhuriyet eğitiminin temel ilkelerinin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen ilk girişim Kurtuluş Savaşı sürecinde 15 Temmuz 1921 tarihinde toplanan I. Maarif Kongresi olmuştur. Atatürk, bu kongrenin hedefini "Millî Eğitim'in işleyişine dair bir program oluşturmak" olarak açıklamış ve ileride kurulacak Cumhuriyetin eğitim hedeflerini ortaya koymuştur.

Bir ülkede Milli eğitim amaçlarının gerçekleştirilmesi, eğitim yoluyla birey davranışlarının milli bir çizgide birleşmesi anlamına gelir. (Varış, 1981, s.21) Bu doğrultuda dikkat ve özenle milli bir terbiye programı hazırlanarak eğitim teşkilatının gelişmesi ve işler hale gelmesine çalışılmıştır.

Sözcük-Kavram-Kelime	Kullanım Sıklığı
Türk	82
Millet	55
Milli	33
Türkiye	28

Türkiye Cumhuriyeti'nin 1923-1938 yılları arasındaki ilk dönemi Atatürk Devrimleri ile karakterize edilmiştir. Bu dönem eğitim politikaları açısından "Millileştirme" dönemi olarak nitelendirilebilir. Bu bağlamda Atatürk'ün eğitim hakkındaki konuşmaları irdelendiğinde Türk adı, Millilik ve Millet kavramlarıyla ilintili sözcüklerin en yüksek kullanım sıklığına sahip olduğu görülür. Bu durum yeni Türk devletinin kuruluş aşamasında ulusallık kavramının geleceği şekillendirecek ana unsur olacağına göstergesidir. Bu nedenle Atatürk, yaptığı açıklamalarda ulusal nitelikli sözcükleri kullanmayı tercih ederek eğitimin bağımsızlık noktasındaki önemine de vurgu yapmıştır. Dolayısıyla Türk Milleti'nin uygarlık dünyasında bağımsızlığını kazanabilmesi, çağdaş bir toplum haline gelebilmesine bağlı olduğundan toplumun eğitilmesi noktasında milli eğitim, hayati bir araç haline gelmiştir.

1.1.1. Milli terbiye programı. Cumhuriyetin ilanı ardından Türkiye yeni bir eğitim sistemini kabul etmiştir. Bu durum eğitim sistemine farklı bir yön vermiş, Türk ulusunun kendine özgü bir eğitim ve öğretim ortaya çıkarmasını sağlamıştır. (Binbaşoğlu, 2009, s.371.) Buna göre eğitimin, geçmiş dönemlerin bakış açısından, Türk Milleti'nin ulusal yapısına uygun olmayan fikirlerden, doğu ve batıdan gelen etkilerden uzak olan, Milletin karakterine ve tarihi geçmişine uygun bir kültüre dayandırılması amaçlanmıştır. Türk toplumunda milli benliğin ortaya çıkması ve gelişimi, ancak böyle bir kültürün oluşumuyla sağlanabilirdi.

Eğitim politikasının başka kültürlerin etkisine maruz kalması milli bir eğitim anlayışına göre şekillendirilmek istenen Türk toplumunun karakterini etkileyebilirdi.

Sözcük-Kavram-Kelime	Kullanım Sıklığı
Terbiye	31
Milli Terbiye	9
Milli Terbiye Programı	2
Terbiye Birliği	1

Atatürk'ün özellikle Türkiye Cumhuriyetinin kurulduğu ilk yıllarda eğitim konusunda gerçekleştirdiği konuşmalarında "Terbiye" kavramının üzerinde vurguyla durduğu görülmektedir. Terbiyenin niteliklerini ve özelliklerini açıklayan Atatürk, bu kavramın bir milletin özgür, bağımsız, varlığıyla gurur duyan bir toplum halinde yaşamasında ya da bağımsızlığını kaybetmesindeki en önemli unsur olduğunu belirtmiştir. (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II, 2006, s.202) Milli Terbiye'ye dayalı bir eğitim programının benimsenmesi ulusal bütünlüğün sağlanmasında etkili olacaktır. Dolayısıyla terbiye birliği prensibinin benimsenmesiyle kendi çıkarını toplumsal çıkarların içerisinde gören, topluma sevgi ve özveri duyguları besleyen bireyler yetiştirmek amaçlanırken, ülkesi ve

ulusunun ilerlemesi için çalışan bir yurttaş bilincinin içselleştirilmesi hedeflenmiştir. (Binbaşıoğlu, 2009, s.490)

Bir toplumun karakteri kendisinin kültürel değerlerini içerir. Bu noktada toplum, bilinçaltında bu değerleri içselleştirmiştir. Toplum bireylerine verilen eğitim ise bu değerlerin geliştirilmesinde etkilidir. Bu bağlamda kültür kavramının aslında milli bir nitelik taşıdığını söylemek mümkündür. O halde bireylere kültürün benimsetilmesi işlevini üstlenen terbiye de milli bir nitelik taşımaktadır. Bu nedenle Türk toplumunda milli kültür birliğinin oluşturulması için yapılacaklar Milli Terbiye Programı adı altında uygulamaya konulmuştur. Bunun yanında Atatürk'ün yaptığı pek çok açıklamada Milli Terbiye sözcüğünü özellikle tercih etmesi bu kavramın eğitim programlarını şekillendirecek temel nitelik olarak kabul edildiğinin bir diğer göstergesidir.

Bu doğrultuda Atatürk dönemi Türkiye Cumhuriyeti eğitim politikalarının temeli olan Milli terbiye programı, iki temel üzerine oturtulmuştur:

1. Programın toplumun ihtiyaçlarına yönelik olması
2. Uygar dünyanın gereksinim ve koşullarını içermesi (1922, 30 Ekim, Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi, 1; Hikmet, 2008, s.18)

Bu bağlamda Atatürk dönemi Türkiye Cumhuriyeti'nin eğitim politikalarının ihtiyaca dönük, Çağdaş dünyanın şart ve koşullarını takip eden, hedefleri, araçları ve yöntemleri sistemli bir biçimde düzenlenerek; özellikle sonuca ve bu sonucun niceliğine önem verir biçimde oluşturulduğu görülür. Dolayısıyla hiçbir şart ve kayıt olmaksızın yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin genç kuşaklarına vereceği terbiye türü Milli Terbiye olacaktır.

Milli Terbiye Programı'na göre eğitim programlarında konuşulan dil, kullanılan araç ve uygulanan yöntemler de milli bir nitelik taşıyacak böylece ulusal bir anlayışa dayalı olarak oluşturulan eğitim programlarıyla genç zihinlerin, irdeleme kabiliyetinden uzak, ezberci, hayalperest bir düşünce yapısına sahip olması engellenecektir. Cumhuriyet esasına bağlı yurttaşlar yetiştirme hedefine paralel olarak okullarda, yeni neslin akıl ve kalbine Cumhuriyet için özveri ilkesinin yerleştirilmesi amaçlanmıştır. (Sakaoğlu, 1992, s.33)

1.1.2. Ulusal kültüre dayalı eğitim. Atatürk, kültürü insana ve yaşama dair bir unsur olarak görmüştür. (İlhan, 2004, s.271.) Bu bağlamda "Kültür, insan eylem ve etkinliklerinin ifadesidir." diyerek yaşamı ve uygarlığı da birbiriyle ilintili düşündüğünü belirtmiştir. (Tezcan, 1981, s.36.) Dolayısıyla Maddi ve manevi öğelerin bir bütünü olan kültür kavramı ile uygarlık birbirinden ayrılamaz yapıdadır.

Bunun yanında Atatürk, kültür kavramını ulusun karakteriyle bağlantılı olarak değerlendirmiştir. Buna göre toplumun ve ulusun karakteri kültürün oluşumuna zemin hazırlayan önemli bir etkidir. Atatürk, kültür ve eğitimin birbiriyle yakın ilişkisine dikkat çekerek ulusal karakter ve tarihle uyumlu bir yapının Cumhuriyetin eğitim politikalarının başlıca niteliklerinden olmasını sağlamıştır. Kendisi, ulusal kültürün her aşamada Cumhuriyet eğitiminin temel niteliklerinden olacağını vurgulamış, gelişmenin ancak bu kültürün yükseltilmesiyle mümkün olabileceğini belirtmiştir. (İlhan, 2004, s.277)

Bu nedenle Atatürk dönemi eğitim programlarının temel amaçlarından biri de ulusal kültürün yükseltilmesini sağlamak olmuştur. Bu bağlamda 1930'lu yıllarda ulusal kültürü ve bilimsel çalışmaları güçlendirmeye yönelik olarak Türk Tarih Kurumu (1931), Halk Evleri (1932), Türk Dil Kurumu (1932) gibi kurumlar oluşturulmuş, bu kuruluşların faaliyetleri Atatürk tarafından bizzat teşvik edilmiştir. (Akyüz, 2004b, s.313; Binbaşıoğlu, 2009, s.383)

Sözcük-Kavram-Kelime	Kullanım Sıklığı
Dünya	18
Kültür	10
Hars	2
Mütenasip	2
Seciye-i Milliye	1
Medeni ve Asri	1
Modern	1

Gerçekleştirdiği konuşmalarda ve yaptığı açıklamalarda Atatürk, kültür kavramını dünya, medeni, asri, modern gibi sözcük ve sözcük gruplarıyla birlikte sıklıkla kullanmıştır. Bu durum Atatürk'ün kültürü kavram olarak çağdaş uygarlık dünyasıyla bağlantılı görmesiyle alakalıdır. Buna göre kaynağını ulustan alan kültür, içinde yaşanan çağdaş dünyadan beslenir; ona katkıda bulunur. Milli kültür anlayışı Atatürk'e göre bir ulusun oluşum ve gelişim sürecinde ortaya çıkarmış olduğu tüm değerlerdir. Dolayısıyla milli kültür ulusal bir yaşam biçiminin yansımasıdır. Milli gelenek ve görenekler bu kavramın içerisinde yer alır. Atatürk'ün kültür ve eğitim anlayışında olduğu gibi ulusal kültür ve milli eğitim anlayışı da birbiriyle paralel ve bağlantılıdır. Türk ulusal eğitiminin ana noktaları aynı zamanda ulusal kültürün başlıca öğeleridir.(Uçan, 2010, s.37) Buna göre eğitim var olduğu toplumun ciddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılayabiliyor ve ona güç katabiliyorsa ulusaldır. Ancak eğitimin ulusal olması demek sadece o milletin milli değerlerine uygun olması demek değildir.(Güler, 2004, s.85) Türk Ulusu, kendi kültürünü yabancı, Batı ve Doğu ülkelerinin etkilerinden korumalı ve daha önceki süreçlerde olduğu gibi milli benliğini yitirme tehlikesiyle karşı karşıya kalmamalıdır. Cumhuriyetin temelini yüksek Türk Kültürü olarak gören Atatürk, Türk Ulusuna takip edeceği uygarlık yolunda hedefini çağdaş uygarlık düzeyinin üzerine çıkmak, olarak göstermiştir.

1.2. Laik Eğitim

Laiklik, Atatürk dönemi eğitim politikalarının bilimselliği esas alan yapısıyla örtüşen başlıca niteliklerindedir. Eğitime yönelik açıklamalarında toplumların düşünce yapısının önemine dikkat çeken Atatürk, "*Fikirler manasız, mantıksız safsatalarla mali olursa o fikirler hastalıktır.*" (1922, 30 Ekim, Hâkimiyeti Milliye Gazetesi, 1; Hikmet, 2008, s.19) sözleriyle toplumsal hayatta akıl ve mantıktan uzak düşüncelerin ortaya çıkaracağı faydasız uygulamaların milletin varlığına yönelik olarak oluşturduğu tehlikenin altını çizmiştir.

Bireylerin zihinlerinin, bilim ve aklın rehberliğiyle şekillendirilmesi, hayat görüşlerinin çağdaş eğitim aracılığıyla oluşturulması bu dönemde uygulanan programların başlıca hedefi olmuştur. Bu bağlamda gerçekleştirilen 3 Mart 1924 tarihinde çıkartılan Tevhid-i Tedrisat kanunuyla eğitim, dogmalardan arındırılmış ve laik temellere oturtulmuştur. (Sakaoğlu, 1992, s.37)

Ulusal eğitimin laikleştirilmesini sağlayan bu kanunla Şeriyeye ve evkaf vekâletinin kapatılmış, bu kuruma bağlı olan medreseler kaldırılarak yerine Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullar açılmıştır. Aynı yasa ile hilafetin kaldırılması ve hanedan ailesinin yurt dışına çıkartılması ile laikleşme siyasi düzene de yansdığı gibi hukuki bir güvenceye de kavuşmuştur. (Genç, 1998, s.19).

Sözcük-Kavram-Kelime	Kullanım Sıklığı
Maarif	48
İlim	27
İrfan	23
Program	16
Fen	15
Tedrisat	14
İleri	12
Terakki	8

Atatürk, yaptığı konuşmalarda Türk eğitiminin yapısı ve toplumun yeniden şekillendirilmesinde etkin biçimde yararlanılan ilim, irfan, fen gibi kavramları sıklıkla kullanmıştır. Böylece eğitim alanında oluşturulan yapının ileriye dönük, çağdaş programlara dayandırılmasının önemini ortaya koymuştur. Modern dünyada, kaynağını pozitivist esaslardan alan eğitim programlarının uygulanmasıyla özgür ve çok yönlü düşünebilen, Cumhuriyet nesillerinin yetiştirilmesi hedeflenmiştir. Türk Milleti, çağdaş ve karakterine uygun olan bu eğitim sayesinde ilerleyecek ve kendisini kuşatmış olan cehalet perdesinden sıyrılacaktır. Dolayısıyla düşüncüyü daraltan ve vicdan özgürlüğünü kıran her türlü etkiden uzak bulunmak; bireylerin yetenek ve zekâsını ön plana çıkartan bir eğitim yapısının oluşturulması, laik nitelikteki Türk eğitim programlarının en önemli özelliği olmuştur. (Fer, 2005, s.21).

1.3. Bilimsel Eğitim

Akılcı, milli bir anlayış doğrultusunda kurulan genç Türkiye Cumhuriyeti'nde eğitim, devletin varlığını sürdürebilmesi noktasında hayati bir öneme sahip olmuştur. Bu süreçte Aydınlanmayı ve devrimi içselleştirerek Cumhuriyet değerlerini benimsetecek tek yolun bilim olması, yeniden yapılandırılan eğitim sisteminin en temel esaslarından birini teşkil etmiştir. (Binbaşoğlu, 2009, s.501)

Hedefi Türk toplumunun eğitim seviyesini yükselterek onu gerçek kurtuluşa ulaştırmak olan bu yeni eğitim sisteminde bilim tek rehber olarak kabul edilmiştir. (Akyüz, 2004a, s.185) Buna paralel olarak yaptığı konuşmalarında Atatürk, temelleri yeni atılacak eğitim sisteminin gözlem ve deneye yer veren bir yapıda olması gerektiğinin altını çizmiştir. (Doğan, 1981, s.70) Türkiye gibi çağının gerisinde kalarak yıkılmanın eşiğine gelmiş olan bir ülkeyi kalkındırmak ve onun gelişmiş dünya devletleri arasında yer almasını sağlamak için izlenecek tek seçenek bilim ve teknolojidir. Bu bağlamda ülkede bilimsel eğitim almış, donanımlı, özgür düşünebilen bireylerin yetiştirilmesi temel hedef olmuştur. Akılcı ve özgür düşünebilen yeni nesiller ülkenin gerçek kurtuluşunun sahibi olarak görülmüşlerdir.

Tablo 5: Bilimsel Eğitim Esasına İlişkin Kullanım Sıklığı

Sözcük-Kavram-Kelime	Kullanım Sıklığı
İlim	27
İlim ve Fen	14
İlim ve İrfan	4
İlim Âlemi	2
İlim Dünyası	2
İlim ve İktisat	1

Toplumların karşılaştığı felaketlerden kurtulabilmesinin tek yolunun akla, mantığa, pozitif düşünceye dayalı bir sistem oluşturmak olduğunu düşünen Atatürk'ün yaptığı konuşmalarda ilim sözcüğünü sıklıkla kullanarak aklın rehberliğini vurgulaması onun bilimsel düşünceye hayati bir önem verdiğini kanıtlamıştır. Bunun yanında kendisinin, ilim- irfan- fen sözcüklerini bağlantılı olarak sıklıkla kullanması bu öğeleri Cumhuriyetin eğitim politikalarında vazgeçilmez unsurlar olarak gördüğünün kanıtıdır. Dolayısıyla Atatürk, Türk eğitim politikasının oluşturulmasına yönelik açıklamalarında da bilim ve fen esaslarının rehber kabul edilmesine yönelik düşüncelerini ortaya koyarak rasyonalist ve pozitivist düşünceye açık, dogmatizme karşı kapalı tavrını gözler önüne sermiştir. (Süzgün, 2015, s.40)

Kaynağını akıl ve bilimden alan eğitim programlarının uygulanmasıyla özgür düşünce ve ülkedeki gelişimin önü açılacak, Türk toplumu uygarlık yolunda ilerlemiş bir millet olarak yerini alacaktır. Bu koşulların sağlanması da ancak ve ancak bilim, akıl ve pozitivizm ile gerçekleşecektir. Atatürk, bu durumun önemini "İlim ve fen nerede ise oradan alacağız ve her ferdi milletin kafasına koyacağız, ilim ve fen için kayıt ve şart yoktur." sözleriyle belirtmiştir. (1922, 30 Ekim, Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi, 1; Hikmet, 2008, s.19.) Ona göre uygarlaşma ve hayatın her alanında başarıyı elde etmenin tek yolu bilimsel düşünceyi benimsemektir. Bunun dışında bir yol gösterici aramak ise toplumlara felaketi getirecek asıl unsurdur. Bu bağlamda çağdaş dünyadaki bilimsel ve teknolojik ilerlemeler günü gününe takip edilmeli ve sürekli gelişerek değişen uygar dünya seviyesinin üzerine çıkılmalıdır. Bilimsel zihniyeti geliştirmek, derinleştirmek ve yerleşik kılmak devrime yapılan en büyük hizmet olacaktır. Bilimsel eğitim aynı zamanda düşünce tarzında birliği de beraberinde getirecektir. (Binbaşıoğlu, 2009, s.501.)

1.4. Yararlı-İşlevsel Eğitim

Eğitim ülkelerin kalkınmasındaki en önemli faktörlerden bir tanesidir. Dünyadaki gelişmiş ülkelerin genel durumunu göz önüne alındığında gerçekleştirdikleri kalkınmaya yönelik atılımların eğitim seviyelerinin yüksekliğiyle paralel olduğu görülür. Atatürk'e göre ise eğitim, sosyal kültürel ve ekonomik kalkınmanın temel araçlarından biridir. Bu sebeple kendisi, yaptığı açıklamalarda yeni kurulan devletin hızla, her alanda kalkınmasının zorunluluğunu özellikle vurgulamıştır. (Aytaç, 1984, s.9)

Bu doğrultuda yeni ve aktif bir insan tipi yetiştirebilmek, Türk Cumhuriyetinin başlıca hedefi olmuştur. (Akyüz, 2004a s.186) Dolayısıyla yeni eğitim politikasında ülke gençlerinin bir an önce yaşama hazırlanması ve üretici konuma getirilmesi öngörülmüştür. Böylece Türk eğitim sistemine dünyevi ve işlevsel bir nitelik kazandırılmıştır. Bu bağlamda yeni devletin kuruluş aşamasında eğitim, ekonomik gelişme ve bağımsızlığın birlikte düşünüldüğü görülmektedir.

Atatürk, İzmir İktisat Kongresi'nde yaptığı konuşmasında da eğitim ve ekonomik gelişim arasındaki bağlantıya değinerek, "Arkadaşlar, bence yeni devletimizin, yeni hükümetimizin bütün esasları, bütün programları iktisat programından çıkmalıdır. Çünkü demin dediğim gibi her şey bunun içinde mündemiçtir. Binaenaleyh evlâtlarımızı o suretle talim ve terbiye etmeliyiz, onlara o suretle ilim ve irfan vermeliyiz ki, âlemi ticaret, ziraat ve sanatta ve bütün bunların faaliyet sahalarında müsmir olsunlar, müessir olsunlar, faal

olsunlar, ameli bir uzuv olsunlar." sözleriyle dikkat çekmiş, uygulamalı eğitimin öneminin altını çizmiştir. (Doğan, 2008, s.71; Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II: 2006, s.103.)

Sözcük-Kavram-Kelime	Kullanım Sıklığı
Amelî	10
Müsmir	5
Müessir	5
İktisadi Hayat	2
Hayatı İçtimaiye	2

Atatürk'e göre eğitim kişiye hayatta başarı getiren bir araçtır. Bu nedenle önemli olan eğitimin uygulamaya dönük ve kişinin yeteneklerini geliştiren bir yapıya sahip olmasıdır. (Binbaşoğlu, 2009, s.419.) Hayatta faydası olmayan bilgi, öğrenme güçlüğü yaratabileceği gibi bireyin öğrenme isteğini de olumsuz etkileyebilir. Bu bağlamda ülkenin geleceği olan gençlerin zihinleri faydasız ve gerçeğe uygun olmayan bilgilerle doldurulmamalıdır. Bu anlayış ile oluşturulan Atatürk dönemi eğitim programlarının en dikkat çekici özelliği kitaplara dayalı değil, hayata dönük olmasıdır. Hayatta başarıyı ilke edinen bu programlarla Türkiye'nin bütünüyle kalkınmasını sağlayacak geleceğin Cumhuriyet vatandaşlarını yetiştirmek hedeflenmiş, Türk gençlerinin, uygulamalı, pratik, işlevsel, bilgi ile donatılması amaçlanmıştır.

Cumhuriyetin aktif insan tipinin ortaya çıkaracak olan ameli yani uygulamalı eğitim, yöntemiyle ülkenin her bireyi ekonomik hayatta etkin, üretici ve başarılı olacak şekilde yetiştirilecektir. Bireyler, toplumsal hayatta yapıcı ve verimli insanlar olacak; ticaret ve sanayi gibi ekonominin pek çok kolunda etkin rol üstleneceklerdir. Ülkenin öncelikli ihtiyacı olan kalkınma için gerekli niteliklere sahip nitelikte insan gücünü yetiştirmek ve bu amaçla mesleki, teknik eğitime önem verilmesi eğitim programlarının önemli bir parçası olmuştur. (Fer, 2005,s.22.) Bu bağlamda Atatürk'ün 1922-1925 yılları arasında İzmir'e yaptığı yurt gezilerinde üç kez İzmir Sanayi Mektebi'ni ziyaret etmiş olması onun uygulamalı eğitime verdiği önemin bir diğer göstergesidir. Ayrıca 1933'te Milli Eğitim Bakanlığı'nun bünyesinde Mesleki ve Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü'nün oluşturulması ve teknik okul sayısının hızla artış göstermesi eğitimin yarararcı bir niteliğe sahip hale getirilmesi ve işlevsel olması için atılan önemli adımlar olmuştur. (Doğan, 1981, s.73.)

Dolayısıyla Atatürk döneminde ekonomik kalkınmada eğitimin işlevi göz önünde bulundurularak yarararcılığa dayalı bir eğitim anlayışının benimsendiğini söylemek mümkündür. Bu dönemde hazırlanan eğitim programlarında gelecek neslin millete ve ülkeye faydalı insanlar olarak yetiştirilmesi amaçlanmış, Türkiye gerçeklerinin dikkate alınmasıyla mevcut sorunların çözümünde ülke ihtiyaçlarına dönük yöntemler geliştirilmiştir. (Binbaşoğlu, 2009, s.384.)

2. Atatürk Dönemi Eğitim Politikasının Amaçları

2.1. Cehaletle Mücadele

Toplumdaki yaygın cehaleti ortadan kaldırma amacı Atatürk dönemi eğitim politikalarının en önemli niteliklerinden biri olmuştur. Cehalet, bir toplumu durağanlığa iten en önemli sebeptir. Buna kaynaklık eden durağanlık ise çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmayı amaç edinmiş bir toplum için felç olmak ile eşdeğerdir. Dolayısıyla kurtuluş ve ilerlemenin sağlanması ancak toplumdaki derin bilgisizliğin önüne geçerek bilimi yaşama hâkim kılmaya bağlı görülmüştür. Bu doğrultuda yeniden yapılandırılan Türk Eğitim Politikasının temel özelliği toplumdaki yaygın cehalete karşı verilen mücadele olmuştur. (Akyüz, 2004a, s.178.)

Sözcük-Kavram-Kelime	Kullanım Sıklığı
Cehalet	13
İzale Etmek	6
Sıyrılmak	2
Yırtmak	1

Bir toplumun esir hale gelmesi, başka güçlerin kölesi olarak konumlanması, vatani üzerindeki tasarruf hakkını kaybetmesi, temelinde cehaleti barındıran unsurlardır. Bu mücadele dikkate alınarak Atatürk'ün çeşitli merkezlerde yaptığı konuşmaları içerik olarak irdelendiğinde cehalet, sözcüğünün ilk sırada yer aldığı görülür. Bu konunun Toplumun ve yeni kurulan ülkenin temel sorunu olması bağlamında Atatürk, *"Türk Milleti, karanlık çöker gibi üzerine çöken, onu taassuba ve benliğini unutmaya iten bu sorundan sıyrılarak onu kontrol altına almalıdır."* diyerek Milletine kesin çözüm yolunu göstermiştir. (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II, 2006, s.157.)

Toplumdaki derin bilgisizliği yenmek, Milletin yaşamını devam ettirebilmesinin en önemli şartı olmuştur. Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati, *"Bir insan fazla okutmak cahillik kalesinden bir taş almaktır."* sözleriyle ülkenin o dönemdeki koşullarına ışık tutmuştur. (Binbaşıoğlu, 2009, s.500) Bu nedenle cehaleti engelleyerek toplumun genelini aydınlanmasını sağlamak gerçek kurtuluşun sağlanması yolunda büyük bir adım olacaktır. Kurtuluş, toplumda bilgiyi eğitimle hâkim hale getirmekle sağlanacaktır. Bu nedenle inşa edilen sistem, eğitimi araç olarak kullanacak, zihinleri bilginin ve aklın ışığıyla aydınlatacaktır. Akıl ve ilimin ışığını rehber kabul ederek, devrimleri içselleştirmiş aktif genç bireyler yetiştirebilmek eğitim politikasının en önemli amaçlarından olmuştur. (Akyüz, 2004b, s.298.)

2.2. Çağdaş Eğitim

Türkiye Cumhuriyeti'nde yeni eğitim programlarının uygulanmasıyla çağdaş düşüncenin ülkedeki gelişimi ve uygarlaşma yolunda ilerleme hedeflenmiştir. Atatürk, çağdaş dünyanın koşullarına uyulması, ilerlemeyi sağlayacak, yeni bir zihin yapısının ortaya konulmasının önemine,

"Bütün Türk ve İslam âlemine bakınız. Zihinleri medeniyetin emrettiği Şümül ve tealiye uyamadıklarından ne büyük felâketler, ne ıstıraplar içindedirler. Bizim de Şimdiye kadar geri kalmamız ve nihayet son felâket çamuruna batışımız bundandır. Beş altı sene içinde kendimizi kurtarmışsak; bu zihniyetimizdeki tebeddüldendir. Artık duramayız. Behemehâl ileri gideceğiz. Geriye ise hiç gidemeyiz. Çünkü ileri gitmeğe mecburuz. Millet vazihan bilmelidir. Medeniyet öyle bir kuvvetli ateştir ki ona bigâne olanları yakar ve mahveder." sözleriyle dikkat çekmiştir. (1925, 26 Ağustos, Açıksoz Gazetesi, 1.)

Bu doğrultuda dünya uygarlığının bir parçası olan Türkiye, bu koşulu görmezden gelerek ve içe kapanarak değişimi ve yenilenmeyi sağlayamaz. Bu durum, Türkiye'nin büyük fedakârlıklarla elde ettiği bağımsızlığını yeniden kaybetme tehlikesini ortaya çıkarabilir. Türkiye'nin bağımsız bir devlet olarak varlığını uzun yıllar sürdürmesi onun ilerlemeyi ve gelişimi sağlayarak uluslararası dünyada çeşitli roller üstlenmesiyle gerçekleşecektir.

Sözcük-Kavram-Kelime	Kullanım Sıklığı
Dünya	18
Medeni	9
Medeniyet	5
Asri	4
Medeniyet Ateşi	1
Medeniyet Birliği	1

Eğitim politikalarının uygar dünyada ilerleme hedefi doğrultusunda Atatürk'te yaptığı açıklamalarda bu konuya ilişkin kavramları sıklıkla kullanmıştır. Bu bağlamda medeniyet ve medeni sözcüklerine ayrı ayrı önem vermiştir. Farklı coğrafyalarda yaşayan insanların ve varlığını sürdüren ülkelerin aslında bir bütünlük oluşturduğu düşüncesinde olan Atatürk, dünya medeniyetinin birliğini savunmuştur. Dolayısıyla yüksek uygarlık seviyesine ulaşma hedefine yönelik açıklamalarında Medeni, Medenileşmek, asri ve dünya sözcüklerini sıklıkla ve bağlantılı olarak kullanması, bu kavramların her birine özellikle vurguda bulunması kendisinin, dünya uygarlığını bir bütün olarak gördüğünün kanıtıdır.

Dünya uygarlığı, iç ve dış değerleriyle bir bütündür. Tüm öğeleri bir aradadır. Bunlar birbirlerini karşılıklı olarak etkileyerek bir uyum oluştururlar. Dolayısıyla toplumlar, kendilerini dünya ile bütünleştiren zihniyetin kaynağını akıl ve bilimle içselleştirdikleri oranda çağdaş uygarlık hedefinde ilerleme kaydedecekler ve başarılı olacaklardır. Çünkü çağdaş uygarlık, milletlerin tek yaşam yoludur, bu yolda ilerlemeyen toplumlar tükenmeye mahkûmdur. (Tezcan, 1981, s.38.)

Atatürk, çağdaş uygarlığı temsil eden gelişmişlik düzeyi olarak Batı'dan yararlanma fikrini benimsemiştir ancak Batı emperyalizmine her zaman karşı olmuştur. Bu nedenle Türk eğitimi, çağdaş uygarlık seviyesini aşma hedefiyle reformlar gerçekleştirirken kendisini batıdan gelen, karakterine yabancı olan fikirlerden korumasını bilecek ve önlemini alacaktır.

2.3. Eşitliğe Dayalı Eğitim

Kalkınmanın sağlanması, toplumdaki genel cehaletin ortadan kaldırılması amaçları doğrultusunda yeniden yapılandırılan Türk eğitim politikasında toplumda her bireyin eğitimin olanaklarından eşit biçimde yararlanması anlayışı ön planda olmuştur. Buna göre eğitim bir grubun hakkı olmamalı, toplumun geneline yayılmalıdır. Okullar ve öğretmenler vatanın her yanına dağılarak eğitimi ülkenin her köşesine ulaştırmalı, ülkede yaşlı-genç, kız-erkek, zengin-fakir ayrımı yapılmaksızın her vatandaş eğitim görmelidir.

Böylece Cumhuriyetin vatandaşları arasında herhangi bir ayırım olmaksızın toplum genelinde aydınlanma sağlanacak ve ülkenin bir bütün olarak kalkınması sağlanacaktır. Bu bağlamda oluşturulan Türk eğitim sisteminde halkçılık ilkesinin izlerini görmek mümkündür. Dolayısıyla Atatürk dönemi eğitim programlarında halk eğitimi kavramı uygulanmış, seçkinlere dayalı eğitim anlayışından kitle eğitimine geçiş sağlanmıştır. (Bursalıoğlu, 1981,s.15.)

Sözcük-Kavram-Kelime	Kullanım Sıklığı
Kadın	27
Vazife	7
Türk	6
Fazilet	3
İlim ve fen	2
Yüksek	2

Toplumun bütünlüğünü ve onu oluşturan bireylerin eşitliğini, yaptığı konuşmalarda sıklıkla vurgulayan Atatürk, kalkınmak isteyen bir toplumun bütün cinsleriyle bütün üyeleriyle birlikte hareket ederek çalışmasının gerekliliğini her fırsatta dile getirmiştir: Yaptığı açıklamalarda toplumda kız çocuklarının herhangi bir ayrıma tabi tutulmaksızın eğitim sisteminin tüm aşamalarında yer almasının önemine dikkat çekmiştir. Buna göre kız çocukları hayatta etkin, başarılı bireyler olarak yetiştirilmeli, yeteneklerini geliştirici bir eğitim görmelidirler. Çağdaş uygarlık yolunda Türkiye’de bütün çocuklar her ne şart ve koşulda olursa olsun vatanı ve ulusal çıkarları koruyabilecek şekilde, milli terbiye esas tutularak yetiştirilmelidir. Bu doğrultuda öğretimin milli ve demokratik olması millet çocuklarının herhangi bir ayırım gözetmeksizin aynı eğitimi görmesi amaçlanmıştır. (Sakaoğlu, 1992, s.39.)

Bu nedenle Kurtuluş Savaşı ile kadın ve erkek için yaşam alanlarının ayrışımından birlikte varoluş ve işbirliği sürecine geçişin tohumlarının atılmasından itibaren Türkiye’de kadınların erkeklerle eşit yurttaş sayılmaları çağdaşlaşmayla bağlantılı düşünülmüştür. Bu doğrultuda Atatürk’ün yaptığı açıklamalarda katılımcılara çoğu zaman “Hanımlar, Beyler” diyerek hitap ettiği görülür. Bu ifade biçimi, Mustafa Kemal’in toplumsal hayatın her alanında kadın-erkek eşitliğine dair olan inancının bir yansıması olmakla birlikte; bütün söylemlerine kadınlara hitap ederek başlaması da toplumsal yaşamda kadına vermiş olduğu önemin bir göstergesidir. Bir toplumun gelişmişlik seviyesinin kadının konumuyla belirlenmesi nedeniyle Atatürk, Milli Mücadele yıllarından itibaren yaptığı konuşmalarda Türk kadınının önünün açılmasına ilişkin mesajlar vermiş, kadınların eğitim haklarının teslim edilmesine ilişkin söylemlerde bulunmuştur. Dolayısıyla bireylerin eşitliği prensibiyle oluşturulan Türk Eğitim Politikasında Karma Eğitim, sistemin en önemli niteliklerden olmuştur. Buna paralel olarak Atatürk’te karma eğitime ilişkin açıklamalarında cinsiyete dayalı geleneksel yaşam alanları ayırımına son vererek çağdaşlaşmaya yönelik toplumsal değişimi etkin bir araç olarak değerlendirmiş ve kullanmıştır. (Tan, 1981, ss.53-54.)

Karma eğitimi hayata geçirmek ve cinsiyet, statü farkı olmaksızın toplumu bir bütün olarak değerlendirme amacı doğrultusunda atılan ilk ve en önemli adım, 3 Mart 1924 yılında kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu olmuştur. Bu tarihte çıkartılan devrim yasalarıyla eğitim birliği sağlanmış, eğitim sisteminin denetimi bütünüyle Milli Eğitim Bakanlığı’na bırakılmıştır. (TBMM ZC. 3 Mart 1924, D.2. C.7. B.2, s.27.) Böylece Erkek ve kızların, bütün öğretim aşamasında eğitimlerinin genel olması sağlanmış ve Kasım 1924’te karma eğitime başlanmıştır. Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllarda ülkenin içine düştüğü bilgisizliği ortadan kaldırmak ve Türk Halkının eğitim seviyesini yükseltmek için yapılan bir diğer girişim 1 Kasım 1928’de gerçekleştirilen Harf Devrimi olmuştur. (TBMM ZC. 1 Kasım 1928, D.3, C.5, B.1, s, 11)

Bu devrim, toplumun ortak bir eğitim diline ulaşmasını ve aydın-halk, yöneten-yönetilen kopukluklarının ortadan kaldırılmasını sağlamıştır. Atatürk, ülke çapında Latin esasına dayalı yeni Türk Alfabesine geçiş seferberliğini başlattığı Sarayburnu’nda yaptığı toplantıda, eğitimin toplum geneline yayılmasının önemini şu sözlerle vurgulamıştır:

“Çok işler yapılmıştır, ama bugün yapmaya mecbur olduğumuz son değil, lâkin çok lüzumlu bir iş daha vardır. Yeni Türk harflerini çok çabuk öğretmelidir. Her vatandaşa, kadına, erkeğe, hamala, sandalcıya öğretiniz. Bunu vatanperverlik, milliyetperverlik vazifesi biliniz. Bu vazifeyi yaparken düşününüz ki, bir milletin, bir

heyet-i içtimaiyenin yüzde onu, yirmisi okuma-yazma bilir; yüzde seksen, doksanı bilmez; bu ayıptır. Bundan insan olarak utanmak lâzımdır.” (Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri II, 2006, s.272.)

Özellikle 1 Ocak 1929’da ülke genelinde halkın kutlamalarıyla açılan Millet Mektepleri, Türk Halkının bir bütün olarak kalkınması anlayışının önemli bir simgesi olmuştur. 24 Ekim 1928’de Bakanlar Kurulu kararıyla kabul edilen “Millet Mektepleri Teşkilatı Talimnamesi” ile açılması kararı alınmıştır .(1928, 24 Teşrinisani, Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazetesi, S.1048, s.9) Bu kurumlar, toplum genelinde pragmatist eğitim anlayışına dayalı olarak her bireye eğitimin ışığını ulaştırmış, eğitimin halka yayılmasını sağlamıştır. (Yüceer, 2002, s.32.)

3. Atatürk Dönemi Eğitim Politikasının İçerdiği Temel Öğeler

3.1. Mektepler

Atatürk dönemi Cumhuriyet Türkiye’inde yeni oluşturulan ve büyük bir dikkat ile uygulanan eğitim programlarında bilimsel düşünce temel yol gösterici olarak kabul edilmiştir. Pozitivist düşüncüyü temel alan bu programların uygulanmasında Mektep yani okul, merkez olarak görülmüştür. Okul, ulusu ve toplumu oluşturan bireyleri yetiştirmesi nedeniyle Cumhuriyet eğitiminin temel kurumu olmuştur. Bu kurum, yaşamın her alanında bilinçli, düzenli, sistemli eğitimin yapıldığı toplumsal birlik, beraberlik ve bağımsızlık duygularını güçlendiren başlıca öge olduğu gibi ekonominin gelişmesinde de etkilidir. Bilimsel ve teknik temele dayalı sosyal bir merkez olan okulda işlevsel ve yararlı eğitim anlayışıyla yetişen bireyler ülke kalkınmasında başlıca dinamizm kaynağı olmuşlardır. (Alkan, 1981, s.60.)

Dolayısıyla Atatürk’ün yurt gezileri sırasında eğitim kurumlarına yaptığı ziyaretlerde okullardan bahsederken Nur Ocakları, İrfan Sakfı, İrfan Yurdu gibi adlandırmalar kullanması, toplumun bilinçlenmesi ve aydınlatılmasında, eğitim devriminin başarıya ulaşmasında bu kurumların kilit rolünü her şeyin üzerinde tuttuğunun göstergesi olmuştur.

Tablo-10: Mektep Sözcüğüne İlişkin Kullanım Sıklığı	
Sözcük-Kavram-Kelime	Kullanım Sıklığı
Mektep	26
Darülfünun	6
Üniversite	6
İrfan Yurdu	2
İrfan Sakfı	1
Darülmualimat	1
Millet Mektepleri	1

Atatürk, halkla ve öğretmenlerle bir araya geldiği toplantılarda Mektep sözcüğünü sıklıkla kullanması bu kuruma verdiği önemi ve değeri açıkça göstermektedir. Bir toplumun çağdaş uygarlık şartlarına göre ilerlemesi o toplumda yürütülen ilişkilerin ilim ve fen koşullarına göre düzenlenmesini gerektirir. Türk toplumunun bu ihtiyacı karşısında okullar, pozitif düşüncenin ve bilimsel uygulamaların yer aldığı kurumlar olarak ön plana çıkmıştır. Okullarda, inceleme ve gözleme dayalı çalışmalarla yaparak-yaşayarak öğrenme yöntemi uygulanmıştır. Buna göre Atatürk’ün 1920’li yıllarda ilerlemeci felsefeye dayanan bir eğitim sisteminin öncülüğünü yaptığını söylemek mümkündür. Cumhuriyetin ilanı ardından Türkiye’ye davet edilen ve 1924’te Türkiye Maarifi Hakkında Raporu hazırlayan John Dewey, dünyada ilerlemeciliğin ve yararlı eğitim sisteminin önemli isimlerinden birisi olmuştur. Dewey ve Atatürk’ün eğitim felsefesindeki uyum, dönem açısından dikkat çekici olduğu gibi söz konusu rapor 1926’daki ilköğretim programına da yansımıştır.

Bu bağlamda okullar, Cumhuriyetin genç zihinlerine evrensel değerleri, insan haklarına saygıyı, vatan sevgisi ve bağımsızlık inancını yerleştirecek tek kurumlar olarak ön plana çıkmışlardır. (Binbaşıoğlu, 2009, s.371)

Okulların benimsediği pozitif düşünce aynı zamanda Türk toplumuna sanat, ekonomi, şiir ve edebiyat alanında da ilerleme ve başarıyı da getirecektir. Akıl ve bilim esaslarına dayanan eğitimin, yayılarak toplumun geneli tarafından benimsenmesi noktasında 1929 yılında oluşturulan *Millet Mekteplerinin* üstlendiği hayati rol burada karşımıza çıkmaktadır. Bu kurumlar, Türk toplumunun gösterdiği yoğun ilgi ile birlikte tüm vatandaşlara okuma-yazma öğretilmesi ve günlük hayatta kullanılacak pratik bilgilerin kazandırılmasında büyük etkiye sahip olmuş ve harf devriminin toplumda tutunması sağlanarak önemli bir işlevi yerine getirilmiştir. (Yüceer, 2002, s.32.)

Okullar, Milli bilince ve modern düşünceye sahip Cumhuriyet kuşaklarının yetiştirilmesinde de kilit konumda olmuşlardır. Dolayısıyla istenen nitelikleri taşıyan kuşakların ortaya çıkması Cumhuriyet öğretmenlerinin yetiştirilmesine bağlı görülmüştür. Atatürk'ün yaptığı açıklamalarda "Darümuallimin" ve "Darümuallimat" okullarının oluşturulması konularına değinmesi toplumun aydınlanması ve ülkenin kalkınmasında öğretmenlerin üstlendiği görevin büyük önemiyle alakalı olmuştur. Bu dönemde yetiştirilen yeni bir öğretmen kuşağı devrimin öncüleri olarak topluma hizmet etmiştir. (Bursalıoğlu, 1981, s.12)

Atatürk, yaptığı konuşmalarda yükseköğretimle ilgili değerlendirmelerde de bulunmuştur. Eğitim'de yenileşme çağdaşlaşma çalışmaları doğrultusunda sistemin yenilenmesi konusu, yurt dışından davet edilen bilim adamlarına da inceletirilmiştir. (Bursalıoğlu, 1981, s.12) Yükseköğretim inceleme yapılan alanların başında gelmiştir. Bu bağlamda Prof. Albert Malche'in Darülfünun hakkında hazırladığı rapor ardından 1933'te gerçekleştirilen Üniversite Reformuyla kuruma, yönelik bir yenilenme olduğu gibi ülkede çapında da üniversite düzeyinde yüksek eğitim veren okulların açılması kararı alınmıştır. Buna göre ülkenin üç kültür bölgesine ayrılarak İstanbul-Ankara-Van olmak üzere her kültür bölgesinde modern bir üniversitenin kurulması hedeflenmiştir. (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I, 2006, s.410)

3.2. Muallim/Muallimeler

Cumhuriyetin eğitim politikaları çerçevesinde oluşturulan yeni programların tasarlanmasında istikrar ön planda tutulmuştur. Ancak bunların etkili ve verimli olabilmesi öğretmenler tarafından özenle ve dikkatle uygulanması şartına bağlı olmuştur. Bunun yanında Cumhuriyetin ilanı ile oluşturulan yeni siyasal rejim ile öğretmenlerin başarısı doğru orantılı görülmüştür. Dolayısıyla öğretmenler, Cumhuriyetin eğitim programlarının hayata geçirilmesinde kilit unsurlar olarak ön plana çıkmışlardır.

Atatürk, Türk Milleti'nin tam bağımsızlığını elde edebilmek için başlattığı eğitim mücadelesinde öğretmenlerin sahip olduğu önemli rolün altını şu sözlerle çizmiştir:

"Memleketimizin, toplumumuzu gerçek hedefe, mutluluk hedefine ulaştırmak için iki orduya ihtiyaç vardır. Biri vatanın hayatını kurtaran asker ordusu, diğeri milletin geleceğini yoğuran irfan ordusu. Bu ordunun her ikisi de kıymetlidir, yücedir, verimlidir." (1923, 2 Nisan, Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi, 1.)

Konuşmalarında bu orduyu zaman zaman nur ordusu olarak ta nitelendiren Atatürk, ulusal yenileşmede öğretmenlerin çekici gücüne güvenmiştir. (Varış, 1981, s.22.) Öğretmenlerden oluşan bu ordunun önemini açıklarken iş, Atatürk, *"Vatanın kurtuluşu yolunda ölen ve öldüren asker ordusuna ölme ve öldürme sebebini öğreten irfan ordusudur."* diyerek, öğretmenlerin amaç ve ereklerin topluma benimsetilmesi noktasındaki önemini ortaya koymuştur. *"Siz muallime hanımlar ve muallim beyler, sizler de irfan ordusunun zabitan ve kumanda heyetisiniz. Sizin ordunuzun kıymeti de sizlerin kıymetinizle ölçülecektir."* (1923, 2 Nisan, Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi, 1.)

Tablo-11: Muallim/Muallimeler Sözcüklerine İlişkin Kullanım Sıklığı	
Sözcük-Kavram-Kelime	Kullanım Sıklığı
Muallim/Muallimeler	51
İrfan Ordusu	13
Fedakâr	6
Muhterem	6
Muvaffakiyet	5
Türkiye Muallim ve Muallimleri	2
Cumhuriyet Muallimleri	1
Cumhuriyet Ordusu	1
Nur Ordusu	1
İlim ve irfan Heyeti	1
Milletin Münevverleri	1

Yurt gezilerindeki toplantılarda bir araya geldiği öğretmenlere genç Cumhuriyetin eğitim ilkelerini açıklayan Atatürk, öğretmenleri toplumun ve milletin çağdaşlaşma yolundaki rehberleri olarak nitelendirmiştir. Bir eğitim uygulayıcısı olan Atatürk, Türk Milleti'nin çağdaş uygarlık seviyesinin üzerine çıkarılması için takip edilecek süreçte Başöğretmen sıfatıyla irfan ordularına da "İleri, daima ileri, bilâperoa ileri!" sözleriyle Türk Milleti'nin bağımsızlık ve gerçek kurtuluş yolundaki hedefini göstermiştir. Bu bağlamda yeni Türkiye'nin nesillerini ortaya çıkarma sorumluluğunu üstlenen öğretmenler aynı zamanda Türkiye'nin ulusal eğitimini kuracak ve yürütecek kişiler olmuşlardır. Toplumun ve ulusun aydınlanmasını sağlayacak asıl unsur öğretmenlerdir. (Uçan, 2010, s.99.)

Atatürk'e göre öğretmenler, milletleri ve toplumları gerçek anlamda kurtuluşa ulaştıran asıl unsurdur. Öyle ki öğretmenlerden yoksun olan bir toplum millet olabilme yeteneğine sahip değildir ve ancak bir kitle olabilir. Türk Milleti, dünyanın takdirini kazanmış bir toplumsa da onu çağdaş dünya da asıl seviyesine ulaştıracak tek güç öğretmenlerdir. (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II, 2006, s,243.)

Uygarlaşmak, üzerinde yürünen bir yoldur. Öğretmenler ise bu yolda topluma rehber olacak en önemli unsurlardır. Bu süreçte tek doğrultunun ileri olduğunu ifade eden Atatürk, Türk toplumunun bu amacı gerçekleştirme yolundaki kararlılığını "...Dinlenmemek üzere yola çıkanlar asla ve asla yorulmazlar!" sözleriyle vurgulamıştır. (Süzgün, 2015, s.58) Öğretmenlerin toplumsal ve düşünsel alanda gerçekleştirdiği devrimin başarısıyla genç Cumhuriyetin siyasi-askeri-idari alanda başlattığı devrimler de başarılı olacaktır. Bu doğrultuda Cumhuriyetin öğretmenlerden beklediği en önemli görev; düşünce ve vicdanda, özgür bilince sahip, aktif yeni nesillerin yetiştirilmesi olmuştur. Toplumun çağdaşlaşma, kalkınmaya dair fikirleri benimsetmekle yükümlü olan öğretmenler; yol gösterici ve rehber olmaları dolayısıyla sadece okulda eğitim alan öğrencilere değil, Türk toplumunun bütün kesimlerine uygarlık ışığının ulaştırılmasıyla görevlidirler. Bu nedenle öğretmenler, halk ile beraber olmalı ve onun hayatın her alanındaki ihtiyaçlarına cevap verebilmelidir. Öğretmenler, çok yönlü bilgi birikimleri ve işlevsellikleri sayesinde toplumda saygı duyulan bir konumda olmalı; toplumun sevgi, sempatisini kazanmalıdır. (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II, 2006, s.266)

3.3. Yeni Nesil

Ülkelerin eğitim siyasetinde programların odak noktası her zaman öğrenci olmuştur. Devletlerin ideolojileri ve geleceğe yönelik takip ettikleri stratejiler gereğince genç kuşaklar hayati bir öneme sahip olmuş, her ülkenin gelecekteki varlığını sürdürecektir biricik unsur olarak görülmüştür. Dolayısıyla milli mücadele ardından kurulan Cumhuriyetin geleceği, yeni kuşaklarda yani öğrencilerde görmüştür. Bu bağlamda oluşturulan eğitim programlarının başlıca amacı kendine güven duyan, özgür düşünceye sahip, bilimsel ve ahlaki açıdan donanımlı Cumhuriyet kuşaklarının yetiştirilmesi olmuştur. (Binbaşıoğlu, 2009, 432) Bu nesiller, Türkiye'nin bağımsızlığını koruyacak ve Cumhuriyeti çağdaş uygarlık dünyasında yüksek yerlere taşıyacaklardır.

Atatürk'ün de konuşmalarında işaret ettiği gibi Türk Devleti'nin takip edeceği eğitim siyaseti, gençlerin yeteneklerini ortaya çıkaracak, bireysel kapasitelerini artıracak bir yapıya sahip olmuştur. Bu doğrultuda gerçekleştirilecek eğitim faaliyetleri öğrencilerin zihinlerini yormadan, anlama ve kavramayı kolaylaştırıcı biçimde objektif bilgilerle donatılarak düzenlenecektir. (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II, 2006, s.202.) Her ne şart ve koşulda olursa olsun yeni eğitim programlarında Türk Gençlerine; milli varlığını temsil eden millet, devlet ve meclisi'ne düşman olan güçler ile mücadele etme ilkesi öğretilecektir. Gençler; vatanlarını, milli varlığı ve birliği ile düşman olan bütün unsurlara karşı her anlamda savunacaklardır. (1922, 30 Ekim, Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi, 1.)

Tablo-12: Yeni Nesil Kavramına İlişkin Sözcüklerin Kullanım Sıklığı	
Sözcük-Kavram-Kelime	Kullanım Sıklığı
Yeni Nesil	9
Gençlik	7
Çocuklarımız	4
Yavrularımız	1
Evladı Vatan	1
Bugünün Evlatları	1

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu olarak Atatürk, yaptığı konuşmaların birçoğunda cumhuriyetin geleceği olan genç kuşaklara çeşitli biçimlerde seslenmiştir. Bugünün evlatları yarının dünyasını şekillendiren unsurlardır. Bu anlayış doğrultusunda Atatürk'ün üzerinde sıklıkla durduğu gibi yeni neslin karakteri; ulusal bilinç, çağdaş uygarlık ilkeleri ve özgür düşünce ile şekillenecek böylece Cumhuriyet toplumu güç kazanacaktır.

Cumhuriyetin yetiştirdiği gençler, dinamik ve hayatta başarılı bireyler olacaklardır. Türk çocuğu, aldığı uygulamalı eğitim sayesinde etkili ve aktif bir kişiliğe sahip olacak, çok yönlü bir biçimde yetişmiş olacaktır. Cumhuriyet öğretmenleri tarafından yetiştirilen Cumhuriyet kuşakları, Millete, memlekete faydalı faaliyetlerde bulunacaklar, her türlü etkinliklerinde Türkiye'nin çıkarını düşüneceklerdir. Atatürk'ün Türk Gençliğine güveni sonsuz ve övünç doludur. Nitekim Atatürk, yaptığı açıklamalarda gelecek kuşakların, büyük sorumluluklar üstleneceğini, Cumhuriyeti koruyup yaşatacaklarını böylece vatan evlatlarının geleceğin mimarları olacağını altını çizmiştir. (Alp, 2004, s.244.)

Sonuç

Türk Milleti, siyasal bağımsızlığını kazanması ardından yeni bir devlet yapısının oluşturulması sürecine girmiştir. Bu süreçte devlet ve toplum hayatının yeniden yapılandırılması aşamasında eğitim, toplumsal kalkınmanın en önemli unsurlarından biri olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti, kurulmasını izleyen ilk yıllardan itibaren, yeni rejimin dayandığı temel esaslar doğrultusunda eğitim politikalarını da belirlemiştir. Bu bağlamda Atatürk'ün eğitim konusundaki fikir ve görüşlerinin dönemin ulusal eğitim politikalarındaki etkisinin değerlendirilmesi noktasında içerik analizi yöntemi uygulanmıştır.

Bu yöntem ile elde edilen veriler dönemin eğitim politikalarının dayandığı temel esaslar, sahip olduğu nitelikler ve içerdiği öğeler bakımından anlaşılmasına yardımcı olmuştur.

Buna göre, Cumhuriyetin ilk yıllarında tam bağımsızlık anlayışıyla oluşturulan eğitim programları, bütünüyle milli bir yapıya sahip olmuştur. Atatürk'ün konuşmalarının ve yaptığı açıklamalarının da değerlendirilmesiyle elde edilen verilerde milli ve ulusal nitelikli sözcüklerin kullanım durumu bu tespiti doğrular niteliktedir. Buna paralel olarak kaynağını ülke ve toplumun ihtiyaçlarından alan eğitim programları, çağın gerektirdiği koşullara uygun bir özellik taşımıştır. Akıl ve mantığa dayalı bilginin rehber kabul edildiği eğitim programlarında bilimsellik temel esaslardan biri olmuştur. Böylece özgür düşüncenin ülkedeki gelişimi, toplumun eğitim seviyesinin yükseltilmesi ve Millet'in, çağdaş uygarlık yolunda hızla ilerlemesi hedeflenmiştir. Atatürk dönemi eğitim politikalarının bir diğer temel esası, uygulamalı eğitimin merkeze alındığı işlevsel-yararcı eğitim olmuştur. Buna göre oluşturulan eğitim programlarında kalkınmaya dayalı tam bağımsızlık anlayışıyla vatandaşların bir an önce üretici konuma geçmesi hedeflenmiştir. Uygulamaya dayalı eğitimle hayatta başarılı, etkili ve aktif genç kuşakların yetiştirilmesi amaçlanmıştır.

Atatürk'ün konuşmalarından elde edilen bulgular, bu dönemin eğitim politikalarının sahip olduğu nitelikleri de anlamamızı kolaylaştırmıştır. Buna göre Türk toplumunu etkisi altına almış yaygın cehaletle savaşmak, eğitim seviyesinin yükseltilmesi ve toplumun aydınlanmanın sağlanması bu politikaların başlıca amacı olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti, eğitim alanında cehalete karşı başlatılan bir mücadele ile kurulmuştur. Ulu önder, gerçek bağımsızlığın toplumu oluşturan bireylerin zihinlerinin aydınlanmasıyla ortaya çıkacağını bilincinde olmuş, Tevhid-i tedrisat kanununun ilan edilmesiyle laikliğe dayalı çağdaş bir program, dönemin eğitim politikalarının en önemli niteliklerinden biri olmuştur. Bu bağlamda Cumhuriyetin yetiştireceği genç kuşakların zihinlerinin, dogmalar ya da boş bilgilerle doldurulmasının önüne geçmek amaçlanmıştır.

Türk toplumunun gerçek bilgiyi elde etmesine ve eğitimin, toplumda herhangi bir ayırım gözetmeksizin tüm bireylere ulaştırılması hedeflenmiş, topyekûn kalkınma anlayışı doğrultusunda harf devrimiyle başlatılan okuma-yazma seferberliğinin tüm vatandaşları kapsamına önem vermiştir. Dolayısıyla eşitliğe dayalı eğitim anlayışı, Türk eğitim politikasının ön plana çıkan diğer bir niteliği olmuştur. Ulu önderin eğitim alanında yaptığı açıklamalarda tercih ettiği sözcüklerin kullanım sıklığından hareket edilerek ortaya koyulan bir diğer tespit, bu dönemde eğitimde ulusal kültüre dayalı bir politikanın uygulanmış olmasıdır. Çoğu zaman eğitim, kültürle yakın ilişkili bir kavram olarak düşünüldüğünden ulusal kültüre dayalı ve çağdaş kültürle bağlantılı eğitim programları Atatürk dönemi eğitim politikalarının en önemli niteliklerinden biri olmuştur.

Bir ülkenin eğitim sistemi, kendi içerisindeki ilişkiler bütününden oluşan canlı bir yapıdır. Bu yapının başlıca öğeleri olan mektepler, muallimler ve yeni nesiller, eğitim politikalarına canlılık veren en anlamlı noktalar olmuşlardır. Okullar; akıl ve bilim ilkelerinin uygulandığı, bilim ve kültür yuvası konumundadırlar; bu bağlamda Atatürk'ün irfan ordusu olarak adlandırdığı muallim ve muallimeler, çağdaş düşünceye dayalı fikir ve görüşlerin topluma ulaştırılması ve toplumun aydınlatılmasından sorumlu olan yegâne unsur haline gelmişlerdir. Dolayısıyla Cumhuriyet değerlerinin içselleştirilmesi, devrimin başarısı, muallim ve muallimelerin başarısıyla eşdeğer görülmüştür.

Yeni nesiller ise bu dönemde takip edilen eğitim programlarının merkezindeki temel öge olmuştur. Milli benliği güçlü, ülkesinin çıkarı peşinde koşan, çağdaş düşüncenin değerlerini içselleştirmiş Cumhuriyet kuşaklarının yetiştirilmesi, Cumhuriyetin varlığını devam ettirebilmesinin bir garantisi olarak görülmüş ve devletin koruyucusu olarak görevlendirilmiştir.

Atatürk, yurt gezilerinde İzmir, Konya, Bursa, Samsun gibi pek çok kenti ziyaret ederek uygulanacak eğitim politikalarını açıklamıştır. Bu bağlamda kendisi, yurt gezilerinde verdiği söylev ve demeçlerinin neredeyse tamamında eğitim alanına önemli vurgular yapmıştır. Dolayısıyla kendisinin eğitim alanında yaptığı açıklamaların genel bir değerlendirilmesiyle Cumhuriyetin ilk yıllarına hâkim olan eğitim politikalarının kaynağını, Ulu Önderin eğitime yönelik fikir ve düşüncelerinden aldığı görülmüştür. Atatürk'ün konuşmalarında yer alan vurgular değerlendirildiğinde kendisinin üzerinde durduğu ve önemine işaret ettiği unsurların günümüzde eğitim sistemimizin ihtiyaçları noktasında halen geçerliliğini koruduğu görülmektedir.

Bu bağlamda Cumhuriyetin ilk yıllarında Türk milletinin karakter yapısına uygun olarak oluşturulan eğitim politikalarının, dünya ve ülke koşullarının dinamizmine, değişen koşullarına rağmen halen çağdaş Türkiye'nin eğitim alanındaki sorunlarına belli ölçüde cevap verebilir nitelikte olduğu görülmüştür. Dolayısıyla çağdaş uygarlık dünyasının bir parçası olan modern Türkiye Cumhuriyeti, devlet yapısı ve toplum karakterinin kodlarını içeren kuruluş dönemi eğitim politikalarından yol gösterici olarak yararlanmalı, bu politikaların sahip olduğu esas ve nitelikleri uygar dünyanın şartlarına göre yeniden yorumlayarak kendine özgü bir eğitim sisteminin koşullarını oluşturmalıdır. Gerçekleştirilen söz konusu çalışma ile ortaya konulan bu durum, çağdaş Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün aynı zamanda görüş, düşünce ve eylemleriyle yılları aşan bir eğitim uygulayıcısı olduğunu kanıtlamıştır

Kaynakça

Resmi Yayınlar

- TBMM Zabıt Ceridesi, 3 Mart 1924, D.2. C.7. B.2, S.27.
TBMM Zabıt Ceridesi, 1 Kasım 1928, D.3, C.5, B.1, S, 11.
Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazetesi, 24 Teşrinisani 1928, S.1048.

Sürelî Yayınlar

- 1922, 30 Ekim, Hâkimiyet-i Milliye, Gazetesi s.1.
1923, 2 Nisan, Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi, s.1
1925, 26 Ağustos, Açığöz, Gazetesi, s.1.

Tetkik Eserler

- Acun, F. (2005) Muhteva analizi metodu ve cumhuriyet tarihi araştırmalarında kullanımı. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 22, 27-50.
- Akyüz, Y. (2004a) Atatürk ve eğitim, *Atatürkçü Düşünce El Kitabı I*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Akyüz, Y. (2004b). *Türk eğitim tarihi*, Ankara: Pegem A.
- Alkan, C. (1981) Atatürk düşün sistemi ve mesleki-teknik eğitim, *Atatürk Devrimleri ve Eğitim Sempozyumu*, (9-10 Nisan 1981) Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Alp, İ. (2004) Atatürk ve türk gençliği, *Atatürkçü Düşünce El Kitabı-I*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Atatürk Araştırma Merkezi (2006), Atatürk'ün söylev ve demeçleri I-II-III, Ankara.
- Aytaç, K. (1984), *Gazi Mustafa Kemal Atatürk- eğitim politikası üzerine konuşmalar*, Ankara Üniversitesi.
- Binbaşıoğlu, C. (2009) *Başlangıcından günümüze Türk eğitim tarihi*, Ankara: Anı.
- Bursalıoğlu, Z. (1981) Atatürk döneminde eğitim felsefesi ve yenileşmesi, *Atatürk Devrimleri ve Eğitim Sempozyumu* (9-10 Nisan 1981) Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Doğan, H. (1981) Atatürk'ün işlevsel eğitim anlayışı, *Atatürk Devrimleri ve Eğitim Sempozyumu*, (9-10 Nisan 1981) Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Fer, S. (2005) 1923 yılından günümüze cumhuriyet dönemi ilköğretim programları üzerine bir inceleme, *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikaları Sempozyumu* (7-9 Aralık 2005) İstanbul: Atatürk Araştırma Merkezi.

- Genç, R. (1998). *Türkiye'yi laikleştiren yasalar*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Güler, A. (2004) *Türk eğitim politikalarının tarihsel süreci*. Ankara: Yeryüzü.
- Hikmet, A. (2008) *Bursa seyahati*. (N. Özdemir, Çev.), Bursa: Sentez.
- İlhan, S. (2004) Atatürkçülük kültür unsurlarımızdan birisidir. *Atatürkçü Düşünce El Kitabı-I*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Önder, M. (1975) *Atatürk'ün yurt gezileri*, Ankara: İş Bankası.
- Palazoğlu, A.B. (1988) *Atatürk ve eğitim*, Ankara.
- Sakaoğlu, N. (1992) *Cumhuriyet dönemi eğitim tarihi*, İstanbul: İletişim.
- Süzcü, G. (2015). *Atatürk'ün bursa gezileri ve türk devrimi'nin bursa'ya yansımaları* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Tan, M. (1981) Atatürk ve Karma Eğitim, *Atatürk Devrimleri ve Eğitim Sempozyumu* (9-10 Nisan 1981). Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Tezcan, M. (1981) Sosyoloji açısından Atatürk, *Atatürk Devrimleri ve Eğitim Sempozyumu*, (9-10 Nisan 1981).Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Uçan, A. (2010) *Başöğretmen Atatürk ve cumhuriyet öğretmeni*, Ankara: Anı.
- Varış, F. (1981) Eğitim yoluyla Atatürkçü çizgide milli bütünleşme *Atatürk Devrimleri ve Eğitim Sempozyumu* (9-10 Nisan 1981) Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Yüceer, S. (2002) Türkiye'nin aydınlanma sürecinde bir kültür devrimi millet mektepleri *Atatürkçü Bakış*, 1, 13-32.

EKLER

Ek A Atatürk'ün Yurt Gezilerinde Eğitim Hakkında Yaptığı Konuşmaların Kronolojik Dizini:

TARİH	ŞEHİR	GEZİ
1. 16 Temmuz 1921	Ankara	Maarif Kongresi
2. 27 Ekim 1922	Bursa	Öğretmenlere Söylev
3. 25-26 Ocak 1923	Alaşehir	Halkla Konuşma
4. 31 Ocak 1923	İzmir	Halk ile Konuşma
5. 17 Şubat 1923	İzmir	İzmir İktisat Kongresinde
6. 21 Mart 1923	Konya	Lise Öğretmen ve Öğrencileriyle
7. 25 Ağustos 1924	Ankara	Muallimler Birliği Kongresi
8. 30 Ağustos 1924	Dumlupınar	Meçhul Asker Anıtının Açılışında
9. 22 Eylül 1924	Samsun	Öğretmenlerle Konuşma
10. 24 Ağustos 1925	Kastamonu	Halk ile Bir Konuşma
11. 30 Ağustos 1925	Kastamonu	İkinci bir Konuşma
12. 13 Ekim 1925	İzmir	Kız Öğretmen Okulunda
13. 14 Ekim 1925	İzmir	Erkek Öğretmen Okulunda
14. 14 Ekim 1925	İzmir	Kız Öğretmen Okulunda
15. 18- 19 Ekim 1925	Konya	Öğretmenlerle Konuşma
16. 7 Temmuz 1927	İstanbul-Dolmabahçe	Okullar ve Öğretmenlere Dair
17. 9-10 Ağustos 1928	İstanbul-Sarayburnu	Türk Yazı İnkılabı Üzerine
18. 23 Ağustos 1928	Tekirdağ	Yeni Türk Harfleri Hakkında
19. 16 Eylül 1928	İstanbul	Halk İle Yeni Türk Harfleri Üzerine
20. 1 Şubat 1931	İzmir	Kız Öğretmen Okulunda

Ek B Başkomutan Mustafa Kemal'in kendisini İstanbul'dan ziyarete gelen öğretmen heyetiyle Bursa Şark Sinemasında yaptığı konuşmanın haberi. (1922, 30 Ekim, Vakit, 1.)

Ek C 13.2.1923. İzmir Sanatlar Mektebinde Öğretmenlerle. (Palazoğlu, 1988)

Ek D Reiscumhur Hazretleri İstanbul Mekteplileri Arasında (1926, 2 Haziran, Vakit, 1.)

Ek E 23.4.1929. Ankara Palas'ta verilen öğrenci müsamesesinde. (Palazoğlu, 1988)

Ek F 20.11.1930 Sivas Kız Muallim Mektebi öğretmenleriyle. (Palazoğlu, 1988)

